

Jurister og atomvåben

af Ib Dalgas Rasmussen

Samfundsforhold og konflikter mellem mennesker er juristers sædvanlige arbejdsfelt. De udtaler sig og skriver ofte herom. Alligevel finder nogen det måske usædvanligt, at en kreds af jurister beskæftiger sig med atomvåben og med de konfliktsituationer, i hvilke disse våben kan tænkes at ville blive anvendt.

Hvorfor egentlig det? Lad os se på, hvilke emner jurister sædvanligvis beskæftiger sig med.

Størstedelen af den juridiske litteratur er retsdogmatik; det vil sige gennemgang af, hvad man kalder »gældende ret«. Denne litteratur er praktisk og nyttig. Vi gør alle brug af den i vort daglig arbejde. Den indeholder oversigter over indviklet lovgivning, fortolkning og udfyldning af uklare lovregler eller gengivelse af retspraksis eller anden praksis eller eventuelt blot af logiske og fornuftige ræsonnementer, der kan hjælpe os til at forudsige, hvordan fremtidige konflikter på ulovbestemte områder kan forventes løst af de myndigheder – i sidste instans domstolene –, hvem afgørelserne tilkommer.

Undertiden bevæger jurister sig uden for det retsdogmatiske område og ind på det retspolitiske. Så skriver de ikke om, hvad der er gældende ret, men om hvad der burde være det. Retspolitiske afhandlinger kan have til formål at tilpasse eller supplere bestående retsregler eller tekniske forhold. F.eks. har den forøgede anvendelse af erhvervsdrivende selvejende fonde og af EDB-teknik gjort det nødvendigt at anstille retspolitiske overvejelser. Retspolitik kan tage sigte ikke alene på at tilpasse reglerne til de faktiske forhold, men også på gennem fremsættelse af forslag om nye regler at søge de faktiske forhold ændret. Betænkningerne om alternativer til frihedsstraf, om ny udlændingelovgivning og om udmåling af erstatning ved personskade m.v. er tilfældigt valgte eksempler herpå.

Fælles for de beskrevne former for juridisk litteratur – både retsdogmatikken og retspolitikken – er, at de beskæftiger sig med retsregler. Retlige normer er jo det værktøj, som jurister kender til og anvender i deres arbejde med menneskelige relationer. Det føles derfor naturligt og acceptabelt, at jurister udtaler sig offentligt om disse normer med henblik på, hvordan de faktisk er, og på, hvordan de burde være.

Men hvad nu med spørgsmålene om fremstilling, oplagring og brug

af atomvåben. Kan disse spørgsmål overhovedet gøres til genstand for juridiske overvejelser? Eller må juristers udtalelser herom blot betragtes som fremsættelse af personlige, politiske synspunkter, som man tilføjer en falsk autoritet ved at klæde dem i en juridisk kappe?

Det er ubestrideligt, at personlige opfattelser og vurderinger spiller kraftigt ind, når jurister beskæftiger sig med et emne som atomvåben. Problemerne og perspektiverne er så voldsomme, at det er uundgåeligt, at vi påvirkes følelsesmæssigt deraf, og at disse følelser virker tilbage på den juridiske bearbejdelse af emnet. Men er der herved egentlig nogen forskel fra mange andre emner, der dog gøres til genstand for juridisk behandling? Familieretten ægteskabsretten, socialretten, skatteretten, strafferetten og straffeprocessen indeholder alle emner, som de fleste af os engageres følelsesmæssigt i. Det ville være at fornægte virkeligheden, hvis vi hævdede, at vore følelser ikke har nogen indflydelse på vores juridiske beskæftigelse med disse emner. Alligevel tør vi uden at føle os upålidelige betegne vore udtalelser og skrivelser – hvadenten det sker i videnskabelige artikler, i domme eller i indlæg for retten – som juridiske arbejder. Undertiden kan man endog få fornemmelsen af, at en smule personlig engagement kan være en fordel for det juridiske arbejdes kvalitet – forudsat at engagementet ikke får skribenten til at miste sin sans for selvkritik.

At vi er optagne af spørgsmålene om fred og atomvåben, gør altså ikke i sig selv disse spørgsmål uegnede til juridisk behandling.

Men er der egentlig nogen forbindelse mellem på den ene side problemerne om krig, fred og atomvåben og på den anden side de retlige normer, som jurister kan forholde sig professionelt til? Har jurister med andre ord nogen særlig faglig baggrund for at beskæftige sig med disse problemer? Ville det ikke være lige så nyttigt at høre, hvad skomagerne, tandlægerne eller rørleggernes mener herom?

Det vil utvivlsomt være nyttigt at høre, hvad også andre mener om atomvåben, men det skal ikke forhindre jurister i at tilføre debatten de særlige aspekter, vi har mulighed for at påpege.

I den jura, vi arbejder med til daglig, er de retlige normer ganske håndfaste størrelser. Ofte er de nedfældede i love eller tilsvarende retskilder eller fastlagt i praksis. Deres eksistens og form kan konstateres ved at forelægge konkrete retstilfælde for de myndigheder, der har kompetance til at træffe afgørelser. Magtens monopolisering i det nationale samfund giver de retlige normer en fast struktur.

De retlige normer spiller en væsentlig mindre rolle i det internationale samfund, hvor de konflikter, i hvilke atomvåben kan få betydning, udspilles. Dette skyldes formentlig i et vist omfang, at kendska-

bet til de normer, der har relation til det internationale samfund er mindre udbredt end kendskabet til de andre normer, og at de undertiden er mindre præcise i deres formulering. Endvidere er mangelen på et magtmonopol i det internationale samfund af væsentlig betydning.

Men det ville være forkert heraf at slutte, at retlige normer – ligesåvel som andre faktorer, der ikke beror på fysisk magt – er uden betydning i det internationale forum.

»Hvor mange divisioner har Paven?« siges Stalin at have spurgt. Hvis historien er sand, afslører den en uvidenhed om, at der også i internationale sammenhænge er magtfaktorer, der ikke udspringer af geværløb. De retlige normer, der har relation til dette miljø, er en del heraf.

Men disse normer krænkes jo uafladeligt, vil nogen indvende. Har de overhovedet nogen reel betydning? Er deres virkning ikke alene at en nations eller en politisk leders handlemåde tager sig lidt pænere ud, hvis de overholdes? Næppe.

Hvor ofte har man ikke oplevet, at en nation eller en gruppe politikere har sat alle propagandaressourcer ind på at skjule eller bortforklare, at retlige normer er blevet krænket. Denne iver ville næppe være blevet lagt for dagen, hvis overholdelsen af normerne kun var et spørgsmål om at tage sig pænt ud. Anstrengelserne indicerer, at dette at fremstå som en person eller nation, der overholder normerne, har reel, dvs. magtpolitisk betydning.

Derfor er der mening i, at jurister beskæftiger sig professionelt med at beskrive, fortolke og udbrede kendskab til de normer – nationale som internationale – der angår spørgsmålet om anvendelse af atomvåben. Jo mere indarbejdede og anerkendte de normer er, der kan stille sig i vejen for udbredelse og anvendelse af atomvåben, jo større kraft har de. Og jo mere udbredt kendskabet er til de regler og retlige forpligtelser, der kan befrygtes at ville fremme anvendelsen af atomvåben, jo større chance for at få dem ændret.

Vi er alle – naturligvis – i vores dagligdag optaget af de nære ting. Det gælder også jurister. Der er sager, der skal ekspederes, tvister der skal løses op, og afgørelser om små – men for de implicerede personer vigtige – ting, der skal træffes. Vi må ikke glemme vort fodfæste i og forpligtelse over for de nære ting. Men vi må heller ikke glemme, at vi er et led i en større sammenhæng, og at vor og vore børns fremtid afhænger af, hvorledes denne større sammenhæng udvikler sig.

Forfatterne til artiklerne i dette tidsskrift nærer næppe illusioner om den umiddelbare virkning af deres indsats på de større sammenhænge. Men de yder deres bidrag. Det samme gør de hundrede af jurister, der

har tilsluttet sig en henvendelse til regeringen om atomoprustningen. Jo flere bidrag af denne art, jo større indflydelse på de livsvigtige beslutninger, der angår vores fremtid.